

עורך: עמרי אילת

כרך 2, גיליון 1, יולי 2023

מסורת ומחאה: העדה הדרוזית בפוליטיקה הלבנונית

מורן לבנוני*

מבוא – הדרוזים בלבנון

בלבנון חיים כיום כרבע מיליון דרוזים,¹ המרוכזים בעיקר בהרי השוף ובאזור ואדי אל-תים שלמרגלות החרמון. מספרם של הדרוזים בלבנון בהשוואה לעדות האחרות קטן, 4 – 5 אחוזים מהאוכלוסייה בלבד. לכן לא יוחדו לבני העדה תפקידים בכירים בפוליטיקה הלבנונית על פי מודל ההסכמה הלאומית שמקצה את עמדות המפתח בפוליטיקה הארצית לפי חלוקה עדתית. עם זאת, בני העדה תמיד היו מעורבים בתהליכים פוליטיים מכוננים והגיעו לעמדות חשובות בפוליטיקה, באדמיניסטרציה ובמנגנוני הביטחון. מטרתו של מאמר זה היא מיפוי הכוחות הדרוזים הפועלים בימינו בפוליטיקה הלבנונית והצגת המגמות המובילות בתוכם וביניהם בעת הזו.

רכס השוף שבדרום הר הלבנון היה מעוזם המרכזי של הדרוזים כמעט מראשיתה של הדת. במשך מאות שנים, זוהה רכס השוף כ"הר הדרוזים" ונשלט בפועל על ידי שושלות תקיפים דרוזים תחת ריבוניות הסולטאנות הממלוכית והאימפריה העות'מאנית. לאחר שלטון בית תנוח' החל בראשית השלטון העות'מאני בית מען, ובהדרגה הרחיב את ההשפעה הפוליטית הדרוזית מחוץ להר הדרוזים וליתר הריכוזים בגליל, ואדי אל-תים ומורדות החרמון. שיאה של ההגמוניה הדרוזית היתה בימי האמיר פח'ר אל-דין השני לבית מען שמשל בשנים 1590-1634 והרחיב את תחום שלטונו לאזור שהגיע בשיאו מחלב בואכה מצרים. דומיננטיות זו הסתיימה בדיכוי עות'מאני ובהוצאתו של פח'ר אל-דין להורג באיסטנבול ובירידת קרנם של הדרוזים.

*ד"ר מורן לבנוני הוא חוקר סוריה ולבנון בדסק לחקר רשתות חברתיות ע"ש דורון הלפרן במרכז משה דיין, חוקר עמית במכון טרומן באוניברסיטה העברית בירושלים ויועץ בישומי לשון בחברות הייטק. עבודת הדוקטורט שלו, בהנחיית פרופ' אייל זיסר, עוסקת במעורבות העדה השיעית בלבנון וסוריה בהקמת לבנון המודרנית במהלך המנדט הצרפתי.
¹ סלמאן פלאח, **הדרוזים במזרח התיכון**, הוצאת משרד הבטחון, עמ' 14.

הדרוזים החלו להגר מהר הלבנון לאחר קרב עין דארה בשנת 1711 בו נלחמו דרוזים אלה באלה במסגרת ההתנגשות הגדולה ביותר באזור במסגרת היריבות עתיקת היום בין שבטי קייס וימן.

ברית המיעוטים הדרוזית-נוצרית הלכה והתערערה לאורך המאות ה-18 וה-19 עקב השינויים הדמוגרפיים של הגידול היחסי והאבסולוטי באוכלוסיה המארונית בהר הלבנון מול אליטת בעלי הקרקעות הדרוזים. בסדרת עימותים קשים בהר הלבנון בשנים 1842-1860 בהם מקובל לראות כיום מלחמת אזרחים הביסו הדרוזים את המארונים אך הובסו מבחינה פוליטית לאחר התערבות צרפתית שכפתה את החלשתם והגבירה את הגירתם מהר הלבנון (בעיקר לחוראן, אך גם לצפון ודרום אמריקה). שורשיה של לבנון המודרנית נמצאים בהסכם המתְּצָרְפִייה שביסס את הממשל בהר הלבנון על ייצוג עדתי.

לאחר הקמתה של לבנון המודרנית, הפכו הדרוזים בהנהגת כמאל ג'ונבלאט לכוח מאתגר למודל העדתי, שהיטיב מאוד עם הנוצרים, ולמעשה הובילו את מחנה השמאל. לכן, במלחמת האזרחים בלבנון (1975 – 1991) ניצבו הדרוזים במחנה הרדיקלי יחד עם אש"ף והכוחות הסוניים והשיעים מול הפלנגות הנוצריות שהובילו את המחנה השמרני.² בשנת 1976 נכנסו כוחות סורים ללבנון לבקשת ממשלת לבנון כדי לקיים כוח הרתעה ערבי לייצוב המצב במדינה, אולם עד מהרה הפכו לכוחות שיטור שפעלו לטובת בני בריתם מהמחנה הרדיקלי. המכה הקשה ביותר לדרוזים ולמחנה הרדיקלי היתה ההתנקשות בחייו של כמאל ג'ונבלאט בשנת 1976 על ידי גורמים פרו-סוריים בלבנון.³ בשנת 1982 פלשה ישראל ללבנון מדרום וחברה לבני הברית הפלנגות. מכיוון שהמטרה הישראלית הייתה מיגור אש"ף, כבש צה"ל גם את הרי השוף, המעוז הדרוזי-נוצרי, בדרכו להטיל מצור על ביירות.

לאחר פינוי אש"ף מביירות, נסוגו כוחות צה"ל מהשוף בספטמבר 1983 ונוצר ואקום שלטוני בשטח. שני הכוחות העוינים, הפלנגות הנוצריות שנכנסו ליישובי הדרוזים תחת חסות צה"ל ובתמיכת של ישראל, והכוחות הדרוזים נאבקו בניסיון להשתלט על הרי השוף. בקרבות המרים שפרצו הצליחו הכוחות הדרוזים להכות את הנוצרים ולהכריע אותם. הקרבות בין הדרוזים לנוצרים בהר הלבנון כללו מעשי טבח והרס חריגים כולל מעשי טבח שביצעו הפלנגות בכפרים עביי ומתא.⁴ עם סיום הקרבות ב-1984 גורשו הנוצרים מהרי השוף, 60 כפרים נהרסו כליל ועשרות אלפי תושבים נוצרים גורשו והפכו פליטים, על פי הערכות שונות 160 אלף נוצרים גורשו מהשוף עד סוף הקרבות. שיח' אל-עקל הדרוזי שיח' אבו שקרא צוטט כשאמר כי הנוצרים הוכו מכה ניצחת ולעולם לא ישובו ל"הר הדרוזים" בשוף תוך שהוא משתמש במכוון במונח זה

² איתמר רבינוביץ חנה זמיר, **מלחמה ומשבר בלבנון 1975 – 1981** (תל אביב: הוצאת הקיבוץ המאוחד, 1982), עמ' 11.
³ עוד לגבי יחסי לבנון וסוריה במהלך מלחמת האזרחים ראו אצל: כרים בקרדוני, **השלום האבוד, נשיאותו של אליאס סארכיס (1976 – 1982)**, הוצאת מערכות 1986, עמ' 169 – 178.

⁴ Al-Modon Facebook page, "Israel opens "the mountain war" file", <https://shorturl.at/aoBH6>

שהיה אופייני עד המאה ה-19.⁵ סוף מלחמת האזרחים בלבנון בשנת 1989 עם הסכם טאיף אמנם סימן את היחלשות המיעוט הנוצרי במערכת הפוליטית הלבנונית, אך שאיפותיו של המחנה הרדיקלי נותרו חלומות באספמיה. לבנון נותרה מדינה עדתית והדרוזים, בתור עדה קטנה, נותרו מוגבלים מאוד ביכולתם להשפיע על הפוליטיקה הארצית בהינתן מפתחות החלוקה של המושבים בפרלמנט ועמדות המפתח במדינה שנשארו בידי בני העדות הגדולות: מארונים, סונים ושיעים.

הכוחות המרכזיים בפוליטיקה הדרוזית בלבנון

למרות חוסר ההצלחה ההיסטורית בשינוי המודל העדתי בלבנון המוטה באופן מובנה נגד הדרוזים, פעילותם הפוליטית אינה שולית ובדומה ליתר הפוליטיקה הלבנונית, שלטון המשפחות בפוליטיקה דומיננטי. שתי המפלגות העיקריות: המפלגה הסוציאליסטית הפרוגרסיבית והמפלגה הדמוקרטית הלבנונית נשלטות על ידי שתי משפחות אליטה ותיקות: ג'ונבלאט וארסלאן. עם זאת, קיימת חשיבות רבה לאוריינטציה הפוליטית והרעיונית של שתי המפלגות והקואליציות שעומדות בבסיסן וקיימים מאפייני רוחב נוספים המשפיעים על הפעילות הפוליטית. ככלל, ניתן לראות כי הכוחות הוותיקים, מבוססי משפחות האליטה נותרו מרכז הכובד של הזירה הפוליטית בעדה הדרוזית, בדומה ליתר העדות בלבנון, מלבד השיעים שמובלים על ידי חזבאללה ואמל. לצד מגמה זו, בולטים פוליטיקאים צעירים, חלקם מנהיגי מחאות בלבנון שנבחרו לפרלמנט, וחלקם אף ניצחו את נציגי הגווארדיה הוותיקה.

משפחת ג'ונבלאט – המפלגה הפרוגרסיבית הסוציאליסטית

הכוח הדרוזי המשמעותי ביותר בלבנון הוא המחנה הג'ונבלאטי והמפלגה הפרוגרסיבית סוציאליסטית שבשליטתה. ההיסטוריה של משפחת ג'ונבלאט משויכת לשבט הכורדי של ג'ונבלאט שמוצאו באזור חלב. קרנם של הג'ונבלאטים עלתה בהר הלבנון במאה ה-18 תחת שלטון אמירות בית שיהאב ובמהלך המאה ה-19 הם הובילו את ההשתלבות הדרוזית-לבנונית במנהל ובפוליטיקה העות'מאנית ואת המעורבות בלאומיות הערבית הצומחת. הפוליטיקאי הדרוזי הבולט ביותר ממשפחה זו היה כמאל ג'ונבלאט שייסד את המפלגה הפרוגרסיבית-סוציאליסטית והוביל את המחנה שאיתגר בפוליטיקה הלבנונית את המודל העדתי שהיטיב עם המארונים ומטבע הדברים דחק את הדרוזים לשולי הפוליטיקה. במלחמת האזרחים הוביל את המחנה הרדיקלי עד ההתנקשות בחייו מטעם משטר אסד. בנו, ווליד, המשיך את דרכו בהנהגת המפלגה עד

ימינו.⁶

⁵ Lara Moenes Mikhail, *The Druze-Maroonite sectarian clash in the War of the Mountain (1983-1984): The resilience of mid-nineteenth century Maronite Druze enmities in the Druze collective memory and its impact on the dynamics and consequences of Harb Al Jabal*, dissertation at the American University in Cairo, January 2, 2019, P-26-27.

⁶ קיים עיוש, **כמאל ג'ונבלאט ואל-יוע'ה ואל-חכמה אל-הנדיה**, ג'רוס פרס, טריפולי לבנון, 1995; מחסן דלול, **אל-טריק אל-אל-וטן**, רבע קרן ברפאקה כמאל ג'ונבלאט, אל-דאר אל-ערביה ללעלום נאשרון, 2010.

משפחת ארסלאן – המפלגה הדמוקרטית הלבנונית

הכוח הדרוזי המוביל השני בלבנון הוא משפחת ארסלאן הוותיקה שמושבה בשוויפאת שבהרי השוף. בתקופת האימפריה העות'מאנית זכו הארסלאנים באדמות באזור השוף ואף לעיתים התרחבו לכיוון דרום-מזרח. האמירים לבית ארסלאן נשאו בתפקידים רשמיים מטעם השלטון העות'מאני מסוף המאה ה-19. הפוליטיקאי הבכיר ממשפחת ארסלאן בתחילת המאה ה-20, האמיר שכיב ארסלאן, היה מעורב בפוליטיקה ובעיקר בתנועה הפאן-ערבית במזרח התיכון. בשנת 1902 הוא מונה למושל שוויפאת, נבחר לנציג מחוז חוראן בבית הנבחרים העות'מאני ב-1909, היה מעורב במלחמת העצמאות הלוברית כנגד איטליה ונציג הסהר האדום המצרי באיסטנבול. בשנת 1922 הוא נבחר לחבר במשלחת להגנת פלסטין בחבר הלאומים וב-1926 נסע בראש משלחת לייצג את העניין הפלסטיני בוותיקן.⁷ הנציג הנוכחי של משפחת ארסלאן בפוליטיקה הלבנונית הוא טלאל ארסלאן שמונה בשנת 1991 כדי להחליף את אביו המנוח בפרלמנט ומאז נבחר ב-1992, 1996 ו-2000. בשנת 2001 הוא הקים את המפלגה הדמוקרטית הלבנונית והוא עומד בראשה עד ימינו.

הזירה המרכזית בה ניתן לבחון את המעורבות העממית של העדה בפוליטיקה היא הבחירות לפרלמנט. לבנון הינה מדינה של מיעוטים והמערכת הפוליטית הלבנונית משקפת ומנציחה את הפוליטיקה של המיעוטים במדינה. הבחירות לפרלמנט הלבנוני הינן אזוריות (על פי מחוזות בחירה) ובכל מחוז בחירה יחסיות בחלוקה עדתית. חלוקת אזורי הבחירה ומספר הצירים לפרלמנט התעדכנו עם הזמן בהתאם לגידול האוכלוסיה אולם שינוי מפליג בהרכב הייצוג העדתי בבית הנבחרים הלבנוני התחולל לאחר החתימה על הסכם טאיף (1989), ההסכם שהביא לסיום מלחמת האזרחים בלבנון 1975 – 1991.

הפוליטיקה הדרוזית לאחר הסכם טאיף

הסכם טאיף שנחתם בסעודיה ובזכות שיתוף פעולה בין סוריה לסעודיה קבע מחדש את הייצוג העדתי של העדות בבית הנבחרים על-פי מחוזות הבחירה השונים. בסך הכל נבחרים לבית הנבחרים הלבנוני שמונה צירים דרוזים משישה אזורי בחירה מתוך 128 צירי בית הנבחרים הלבנוני הנבחרים מ-15 מחוזות בחירה ראשיים. חוק הבחירות של 2017 המשקף את ההסכמות של טאיף קובע את ייצוג הדרוזים במחוזות שלהלן:

1. מחוז הבחירה השני של **ביירות** בוחר נציג דרוזי אחד.
2. מחוז הבחירה השלישי של **דרום לבנון** (חצבאיה ומרג' עיון) בוחר נציג דרוזי אחד.

⁷ נגיב אל-בעיני, אמיר אל-ביאן שכיב ארסלאן ומעאצרתה, אל-דאר אל-ג'מאעיה, 1992; נגיב אל-בעיני, אמיר אלביאן שכיב ארסלאן אלא כבאר הג'אל אלעצר, דאר אל-מנאהל 1998.

3. מחוז הבחירה השני של **בקאע** (רשאיא בקאע מערבי) בוחר נציג דרוזי אחד.
4. מחוז הבחירה השלישי של **הר הלבנון** (שוויפאת) בוחר נציג דרוזי אחד.
5. מחוז הבחירה הרביעי של **הר הלבנון** (רכס השוף ועליל) בוחר ארבעה נציגים דרוזים.

יחסי דרוזים-שיעים בפוליטיקה הלבנונית העכשווית

היחס של העדה הדרוזית לעלייה בכוחה של העדה השיעית ולשתי התנועות השיעיות חזבאללה ואמל איננו חד משמעי והיה נתון לעליות ומורדות בעיקר בהתאם למידת האיום שחשו הדרוזים מההתעצמות השיעית. במהלך מלחמת האזרחים היתה המפלגה של ג'ונבלאט חלק מתנועת השמאל, יחד עם אמל של נביה ברי והפלסטינים במאבק מול כוחות הפלנגות כנגד הקו האמריקאי סעודי לשימור הסדר הישן. ווליד ג'ונבלאט הקים את התנועה הלאומית בשיתוף עם נביה ברי וסלימאן פרנג'יה בהתמודדות מול הסכם ה-17 במאי בין אמין ג'ומאייל וממשלת ישראל.

מאז 1992, כאשר החליט ארגון חזבאללה להשתתף בבחירות לפרלמנט נדרשו הדרוזים, ובראשם ווליד ג'ונבלאט והמפלגה הסוציאליסטית הפרוגרסיבית, לבצע הערכה מחודשת של יחסיהם הן עם העדה השיעית בכללותה והן עם הביטוי הפוליטי שלה – אמל וחזבאללה. ב-2005, לאחר רצח ראש הממשלה, רפיק אל-חרירי, ופרוץ "מהפכת הארזים" במטרה למגר את המעורבות הסורית מלבנון הצטרף ג'ונבלאט לגוש ה-14 במרץ שהתנגד לסורים בעוד שחזבאללה השתייך לגוש ה-8 במרץ שתמך בהישארותם. ההתנגשות החריפה ביותר בין הכוחות המזוהים עם מפלגתו של ג'ונבלאט לבין חזבאללה אירעה ב-2008, כאשר לוחמים של חזבאללה נכנסו לאזור העיירה עליי על מנת לאבטח את מערכת הקשר של הארגון. המיליציה הדרוזית התנגדה בכוח לחזבאללה ובקרבות שהתרחשו במקום נהרגו 49 ונפצעו 140 ורק בהתערבות טלאל ארסלאן הסתיימו חילופי האש.⁸ כיום מתקיים שיתוף פעולה מוגבל בין העדה השיעית וג'ונבלאט בנושאים מסויימים במסגרת רשימות פוליטיות (ובשאלת הפעילות בכפר ח'דר בגולן הסורי במעורבותו של וואים והאב⁹), אולם עדיין מתקיימת חשדנות באשר לנסיונות חדירה של חזבאללה לטריטוריה דרוזית מובהקת דוגמת הרי השוף או בחצבאיה.¹⁰ כשם שחוששים הדרוזים מפני ההתעצמות הצבאית של חזבאללה, הדרוזים חוששים גם מפני החלופה האסלאמסטית שהארגון השיעי מייצג.

⁸ Reuters, "A war between Hizballah and the Druze in the Lebanese mountain", May 11, 2008, <https://www.reuters.com/article/oegtp-leban-clashes-at2-idARAOLR15454820080511>

⁹ Al Basmah TV, "Wiam Wahhab is visiting Al Hader village" June 26, 2015, <https://www.youtube.com/watch?v=Cp6u-xFrLMw>

¹⁰ Araa Media, "The Druze confronted Hizballah and its allays", August 7, 2021, <https://www.youtube.com/watch?v=IK7Gl8CjXYU>

בחירות 2022 לפרלמנט

ב-15 במאי 2022 הלכה לבנון לבחירות לפרלמנט שנחשבו גורליות לעתידה. הבחירות התקיימו לאחר שלוש שנים של משבר כלכלי הולך ומחריף מלווה במשבר פוליטי וחברתי, הפגנות עממיות סוערות שהחלו באוקטובר 2019 והביאו את המדינה לשיתוק כמעט מוחלט. אולם, האירוע המכונן שהשפיע כנראה על הבחירות של 2022 הוא הפיצוץ בנמל ביירות ב-8 באוגוסט 2020 שהביא למותם של כ-190 אזרחים, לפציעתם של מעל 4,000 איש, לנזק כבד במרכז המסחרי של ביירות ולהתפטרות ראש הממשלה, חסן דיאב. חקירת הנסיבות שהביאו לפיצוץ ההרסני עדיין נמשכות כיום תחת לחצים כבדים של ארגון חזבאללה ותחת תחושה בציבור הלבנוני כי לארגון יש מה להסתיר בקשר למעורבות אנשיו בנושא. חשיבותן של בחירות 2022 היא גם בכך שצירי הפרלמנט שייבחרו יקבעו גם את זהותו של נשיא לבנון הבא. גם כיום (דצמבר 2022) עדיין לא הצליח הפרלמנט לבחור נשיא מוסכם גם לאחר שש ישיבות שהוקדשו לנושא זה.

תוצאות הבחירות של 2022¹¹ גילו מספר מאפיינים:

1. ירידה במספר הצירים של גוש חזבאללה-אמל ופיחות בכוחו של הגוש בפרלמנט.
2. עליה במספרם של נציגים עצמאיים ושל נציגי מפלגות שינוי כתוצאה מהמחאה העממית.
3. עליית כוחה של מפלגת "הכוחות הלבנוניים" הנוצרית בראשות סמיר ג'עג'ע כמשקל נגד לחזבאללה על חשבון נציגי אמל חזבאללה.
4. עליה בכוחו של הזרם הפטריוטי הלאומי של ג'ובראן באסיל, שותפיו הנוצרים של חזבאללה.

העדה הדרוזית בבחירות 2022

הנציגות הדרוזית לפרלמנט הלבנוני לאורך השנים הייתה שמורה לבני משפחות הנכבדים הדרוזיות על פי חלוקה לשני הזרמים החזקים בעדה, משפחת ג'ונבלאט והמפלגה הפרוגרסיבית הסוציאליסטית בראשות וליד, ומשפחת ארסלאן ולאחרונה גם דרך מערכת המפלגה הדמוקרטית הלבנונית שבראשות טלאל ארסלאן. בבחירות האחרונות לפרלמנט, ולאחר המחאה העממית שהתמקדה בהאשמת הפוליטיקאים הוותיקים בשחיתות ובנפוטיות, ניתן לראות כי גם בעדה הדרוזית השמרנית מטבעה נבחרו "פנים חדשות", צעירים משכילים שהיו מעורבים במחאה העממית. תוצאות הבחירות מראות כי נבחרו שישה נציגים וותיקים מהגווארדיה הישנה, מתוכם חמישה נציגים מהזרם הג'ונבלאטי: תיימור ג'ונבלאט, מרוואן חמאדה, אכרם שהיב, וואיל אבו פאעור והאדי אבו אל-חסן, נציג אחד של הארסלאנים (פייסל אל-סאיר). הפנים החדשות הם שני נציגים של המחאה החברתית (פיראס חמדאן ומארק דו). כניסתם של שני נציגי

¹¹ *Al Nashra*, The 2022b Election site, <https://www.elnashra.com/elections/2022/>

המחאה החברתית כנציגי העדה הדרוזית לצד מועמדותן של נשים למושבים השמורים לדרוזים יכולה לסמן תחילה של שינוי בייצוג הדרוזי המסורתי, ולהשתלב בנסיון הכללי לשינויים בפוליטיקה הלבנונית.

שני נציגי המחאה הצליחו להיבחר: פיראס חמדאן כנציג אזור חצבאיה ומארק דו שרץ במחוז הר הלבנון הרביעי, מעוזה העיקרי של העדה. פיראס חמדאן הביס את מרוואן ח'יר אל-דין, הנציג הדרוזי המנוסה שהתמודד במסגרת הרשימה של אמל-חזבאללה. חמדאן היה חבר ברשימת "כולנו יחד לשינוי" המשויכת לארגוני המחאה. חמדאן בן 36, בעל תואר שני במשפטים מהמכללה למשפט ביירות, עוסק בפוליטיקה מגיל צעיר והיה פעיל בסיוע משפטי למפגינים במחאה החברתית ובמסגרת האיגוד המקצועי של עורכי הדין.

הנציג השני של "הפנים החדשות" הוא מארק דו, בוגר ומרצה באוניברסיטה האמריקאית בביירות בסוציולוגיה והשתתף בפוליטיקה עוד מתקופת לימודיו באוניברסיטה. ניתן לומר כי הוא המייצג הבולט ביותר של הפוליטיקאים החדשים שהולידה המחאה החברתית בלבנון שבחירתו שלחה החוצה מהפרלמנט את טלאל ארסלאן הוותיק.¹² גם במחוזות הבקאע השני, ביירות השני והר הלבנון השלישי נבחרו נציגי הגווארדיה הותיקה ואאל אבו פאעור פייסל אל-סאיר (מהזרם הארסלאני) והאדי אבו חסן בהתאמה. האדי אבו חסן משמש כיום גם כמזכיר הפרלמנט. נוסף על כך, במחוז ביירות השני הגישו את מועמדותן למושב הדרוזי גם נשים דרוזיות שהיו פעילות במחאה החברתית, רימא אבו שקרא וברשימה אחרת זיינה כמאל מנד'ר.

השאלה המרכזית העומדת לפתחו של הפרלמנט שנבחר ב-2022 הוא בחירתו של נשיא לבנון במקומו של מישל עון שכהונתו הסתיימה בסתיו 2022. בעבר הבטיח שליטתו של גוש חזבאללה-אמל בפרלמנט את בחירתו של נשיא נוח לגוש זה. עירעור הרוב לגוש השיעי והתחזקות הפלגות (והנציגים העצמאיים בפרלמנט) הטיל את ההפרלמנט למערבולת ללא יכולת להכריע בשאלת זהותו של הנשיא. חוסר היכולת לבחור נשיא ללבנון הכניס את הפוליטיקה הלבנונית לקיפאון מסוכן והצטרף למשבר הכלכלי שהתעצם בעקבות תקופת הקורונה והפיצוץ ההרסני בנמל ביירות. לעדה הדרוזית ובמיוחד למנהיגותו של ג'ונבלאט יש תפקיד נרחב ויכולת להשגת פשרות בין הגושים הניצים בפרלמנט על ידי הצגת מועמדים של פשרה והעתקת כובד המשקל בין שני הגושים בפרלמנט לטובת מועמדים אלה.

¹² Al Modon Facebook page, "The face of the election Change and Challenge, The candidate Mark Dhou", <https://m.facebook.com/almodononline/posts/3092291097702912/>

מבנה הפוליטיקה הלבנונית הוא המשכה של המגמה העדתית בלבנון העוברת כחוט השני בין המותצרפיה של שנת 1861, האמנה הלאומית, חוקת המדינה והסכם טאיף משנת 1989 שסיים את מלחמת האזרחים. הפוליטיקה של העדה הדרוזית בלבנון היא דוגמה מוחשית לפוליטיקה הלבנונית בכללותה. ניתוח תוצאות הבחירות האחרונות מעלה כי הגווארדיה הישנה עודנה מהווה את הכוח המרכזי בפוליטיקה הלבנונית. עם זאת, תוצאות המחאה של 2019 ניכרות בקלפיות ואפשר לאתר פעילים חברתיים בוגרי המחאה שנכנסו לפרלמנט. הנציגים הדרוזים לפרלמנט מתחלקים לשתי קטגוריות עיקריות: פעילי מפלגה ותיקים מחד ופעילי המחאה החברתית מאידך, אך ביניהם קיימת עדיפות ברורה לייצוג הדרוזים בלבנון על ידי פוליטיקאים ותיקים הנשענים על גוף פוליטי ותיק וממוסד. ששת נציגי הגושים הפוליטיים הוותיקים לעומת שני נציגי המחאה החברתית.

אמנם קשה לנבא כיצד תצליח לבנון את המשברים החמורים בימים אלה, בכל מקרה תשאר העדה הדרוזית כוח מרכזי בהוויה הלבנונית והיא יכולה להוות גורם מרכזי באפשרות של לבנון לצאת מהמשברים תוך שילוב זרועות הן בין העדות בלבנון והן עם גורמים שונים מחוצה לה. המציאות הפוליטית בלבנון מראה כי הדרוזים ירדו מגדולתם ותפקידם בפוליטיקה הלבנונית הצטמצם לכדי שמירה על קיומם החברתי והפוליטי, שכן הם חדלו מכל ניסיון לשנות את המציאות הפוליטית בארצם. המשבר הנשיאותי בלבנון נחשב כיום למשבר הקשה ביותר המעיב על הפוליטיקה הלבנונית. לאחר שבע ישיבות פרלמנט ועשרות שעות של פגישות בין הגושים הפוליטיים לבין עצמם ובהשתתפות דיפלומטים מכל רחבי המזרח התיכון ומהעולם, לא נראה עדיין פיתרון שיביא לבחירת נשיא לבנון. ווליד ג'ונבלאט מנסה מתחילת המשבר ליצור מרחב הסכמה וגישור בין הגושים השונים באמצעות הגשת הצעות ביניים קונסטרוקטיביות שתוכלנה להתקבל על ידי המפלגות השונות. כיום מנסה ג'ונבלאט להציע שוב מועמד של פשרה לנשיאות, את רמטכ"ל צבא לבנון הנוכחי ג'וזף עון, אישיות שהצליחה עד כה להתפס כאיש ביצוע ללא יצירת דחיה מצד גוש חזבאללה-אמל.¹³

העדה הדרוזית בלבנון היא חלק בלתי נפרד מהחברה הלבנונית וכפי שהוצג במאמר זה, המשברים בלבנון והמחאה העממית אינם פוסחים גם עליה. בני העדה הוכיחו במהלך המשברים הקודמים את יכולתם לגשר בין גורמי הכוח בלבנון כפי שפעל טלאל ארסלאן ב-2008 להרגעת המשבר עם חזבאללה בשדה התעופה ובהר הלבנון. נותר להמתין ולראות את התפתחות תפקידם בפוליטיקה הלבנונית בנסיבות הקיימות, אך מעל לכל ברור כי הדרוזים ויתרו על ניסיונות העבר לשנות את הפוליטיקה הלבנונית ומאמציהם מכוונים לשמירת מעמד העדה ורווחתה בגבולות האפשר.

¹³ Al Nashra, The 2022 Election site, <https://www.elnashra.com/news/show/1609449>

הדעות המובעות בפרסומי מרכז משה דיין הן של המחברים בלבד.

כל הזכויות שמורות למרכז משה דיין ללימודי המזרח התיכון ואפריקה באוניברסיטת תל-אביב. ניתן לעשות שימוש לא מסחרי בתכנים תוך ציון שמו של הכותב ומרכז משה דיין באוניברסיטת תל-אביב, בתוספת סימוכין וקישור למקור באתר של מרכז משה דיין, <https://dayan.org/he>.